

امانوئل والرشتاين

١٩٣٠-٢٠١٩

امانوئل والرشتاین، جامعه‌شناس مارکسیست و پایه‌گذار تحلیل سیستم‌های جهانی، سی‌ویکم اوت (برابر با شنبه نهم شهریورماه) درگذشت. والرشتاین، زاده‌ی سال ۱۹۳۰ در نیویورک، بعد از پایان دبیرستان در دانشگاه کلمبیا ادامه‌ی تحصیل داد و تحصیلات تکمیلی خود را در همین دانشگاه ادامه داد. والرشتاین که مطالعات خویش را از بررسی اقتصاد کشورهای افریقایی آغاز کرده بود طی بیش از نیم قرن فعالیت علمی در دانشگاه‌های مختلف جهان به تدریس و تحقیق پرداخت و علاوه بر آن با جنبش‌های اجتماعی جدید نیز در ارتباط و تعامل بود.

مهم‌ترین دستاورد نظری والرشتاین تحلیل‌های سیستمی - جهانی بود و با پایه‌گذاری این رویکرد تحلیلی به همراه آندره گوندر فرانک (۲۰۰۵-۱۹۲۹)، جوانی اریگی (۱۹۳۷-۲۰۰۹) و سمیر امین (۱۹۳۱-۲۰۱۸) سهم گسترده‌ای در فرارفتن از نظریه‌ی کلاسیک وابستگی داشت.

الرشتاین در سال ۱۳۹۲ در گفت‌وگویی اختصاصی برای انتشار در سایت *نقد اقتصاد سیاسی* در پاسخ به این پرسش که: «در بحران جاری، شاید دوران نولیبرالی به پایان نرسیده باشد، اما ایدئولوژی‌های نولیبرالی دیگر هژمونیک نیستند. آیا بدیل‌هایی برای سازمان‌دهی اجتماعی و سیاسی وجود دارد و آیا این بدیل‌ها در سطح جهانی امکان‌پذیرند؟ چه ایده‌های نوبی از دل این بحران برمی‌خیزد؟» چنین پاسخ داد:

«واقعاً بدیل‌هایی وجود دارند و در سطح جهانی امکان‌پذیرند، در واقع تنها در مقیاس جهانی امکان‌پذیر هستند. اما هیچ تضمینی وجود ندارد که چنین بدیل‌هایی حاکم خواهند شد. تاریخ جانب هیچ طرفی را نمی‌گیرد. باید مبارزه کنیم، شانس ما برای پیروزی یا شکست ۵۰-۵۰ است.»

همچنین در همین گفت‌وگو درباره‌ی چشم‌اندازهای سیاسی خاورمیانه و جنبش‌های بهار عربی چنین گفت:

«در حقیقت نفوذ ایالات متحده کاهش یافته است، به شدت هم کاهش یافته است. حتی آن دولت‌هایی که به بیان شما "به ایالات متحده گرایش دارند" استقلال بسیار بیش تری در مقایسه با گذشته نشان می‌دهند. اما آن‌چه ابدأ در این مرحله قطعی نیست این است که از خلال این جنگ‌های داخلی که در جریان است و ادامه خواهد داشت چه کسی به قدرت خواهد رسید. بهار عربی شاید به تابستان شکوفا شود یا در زمستان پژمرد. باز هم، این موضوعی است که در جریان مبارزه رقم خواهد خورد. اما باید بر این موضوع تأکید کنم که قدرت‌های خارجی - منطقه‌ای و جهانی - در عمل یکدیگر را خنثا می‌کنند. آن‌چه در کشورهای عربی رخ خواهد داد قبل از هر چیز و بیش از هر چیز به اراده‌ی توده‌های مردم وابستگی خواهد داشت.»

در پی درگذشت سمیر امین، والرشتاین در یادداشت کوتاهی که در یادبود و ستایش وی نوشته بود درباره‌ی همانندی دیدگاه‌های خودش با امین چنین نوشت:

**«هر دو باور داشتیم که در جهانی سرمایه‌دارانه زندگی می‌کنیم.
هر دو احساس کردیم که باید متشکل شویم تا نابودش کنیم.
هر دو باور داشتیم که تفکر مارکسیستی کماکان ضروری است.
اما هر دو فکر کردیم که این تفکر یک باور جزئی نیست و باید آن را به‌روز کرد.»**

پیش از این یادداشت‌ها و مقالات بسیاری از والرشتاین در سایت *نقد اقتصاد سیاسی* منتشر شده است و برای آشنایی بیش‌تر با آثار وی پیوند با این یادداشت‌ها در ادامه‌ی متن حاضر ارائه می‌شود.

امریکا و بقیه‌ی دنیا

اوباما برنده شد: اکنون چه خواهد شد؟

ریاضت، به هزینه‌ی چه کسانی؟

گفت‌وگوی کوان هریس با امانوئل والرشتاین

پس از چاوز

مجمع اجتماعی جهانی: امید در برابر هراس

سرمایه‌داری در آخر خط

بریکس در خدمت چه کسانی است؟

شورش در همه جا

چپ و مصر

نظامیان در قدرت

پی‌آمدهای افول امریکا

تنش‌های ایدئولوژیک سرمایه‌داری / ترجمه احسان پورخیری و هیمن برین

سوریه: گرایش دوگانه‌ی ترکیه / امانوئل والرشتاین

امریکا و جهان بعد از ترامپ / امانوئل والرشتاین

جهان در دوران ترامپ / امانوئل والرشتاین

چین و ایالات متحده: شرکای درازمدت / امانوئل والرشتاین

چرا و چه‌گونه مقاومت کنیم؟ / امانوئل والرشتاین

کتاب‌شناسی امانوئل والرشتاین

- ۱۹۶۱ *Africa, The Politics of Independence*
- ۱۹۶۴ *The Road to Independence: Ghana and the Ivory Coast*
- ۱۹۶۷ *Africa: The Politics of Unity*
- ۱۹۶۹ *University in Turmoil: The Politics of Change*

- ١٩٧٢ *Africa: Tradition & Change* (with Evelyn Jones Rich)
- ١٩٧٤ *The Modern World-System, vol. I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*
- ١٩٧٩ *The Capitalist World-Economy*
- ١٩٨٠ *The Modern World-System, vol. II: Mercantilism and the Consolidation of the European World-Economy, ١٦٠٠-١٧٥٠*
- ١٩٨٢ *World-Systems Analysis: Theory and Methodology* (with Terence K. Hopkins et al.)
- ١٩٨٢ *Dynamics of Global Crisis* (with Samir Amin, Giovanni Arrighi and Andre Gunder Frank)
- ١٩٨٣ *Historical Capitalism*
- ١٩٨٤ *The Politics of the World-Economy. The States, the Movements and the Civilizations*
- ١٩٨٦ *Africa and the Modern World*
- ١٩٨٩ *The Modern World-System, vol. III: The Second Great Expansion of the Capitalist World-Economy, ١٧٣٠-١٨٤٠'s*
- ١٩٨٩ *Antisystemic Movements* (with Giovanni Arrighi and Terence K. Hopkins)
- ١٩٩٠ *Transforming the Revolution: Social Movements and the World-System* (with Samir Amin, Giovanni Arrighi and Andre Gunder Frank)
- ١٩٩١ *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities* (with Étienne Balibar)

- ۱۹۹۱ *Geopolitics and Geoculture: Essays on the Changing World-System*
- ۱۹۹۱ *Unthinking Social Science: The Limits of Nineteenth Century Paradigms*
- ۱۹۹۵ *After Liberalism*
- ۱۹۹۵ *Historical Capitalism, with Capitalist Civilization*
- ۱۹۹۸ *Utopistics: Or, Historical Choices of the Twenty-first Century*
- ۱۹۹۹ *The End of the World As We Know It: Social Science for the Twenty-first Century*
- ۲۰۰۱ *Democracy, Capitalism, and Transformation*
- ۲۰۰۳ *Decline of American Power: The U.S. in a Chaotic World*
- ۲۰۰۴ *The Uncertainties of Knowledge*
- ۲۰۰۴ *World-Systems Analysis: An Introduction*
- ۲۰۰۴ *Alternatives: The U.S. Confronts the World*
- ۲۰۰۶ *European Universalism: The Rhetoric of Power*
- ۲۰۱۱ *The Modern World-System, vol. IV: Centrist Liberalism Triumphant, ۱۷۸۹–۱۹۱۴*
- ۲۰۱۳ *Uncertain Worlds: World-Systems Analysis in Changing Times* (with Charles Lemert and Carlos Aguirre)
- ۲۰۱۳ *Does Capitalism Have a Future?* (with Randall Collins, Michael Mann, Georgi Derluguian and Craig Calhoun)
- ۲۰۱۵ *The World is Out of Joint: World-Historical Interpretations of Continuing Polarizations*